

17.1.2013

Väkivaltainen ekstremismi Suomessa - tilannekatsaus 1/2013

Johdanto

Valtioneuvosto teki 14.6.2012 päätöksen kolmannesta sisäisen turvallisuuden ohjelmasta. Yhtenä sen toimenpiteistä oli toimeenpanna kansallinen toimenpideohjelma väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisemiseksi¹.

Toimenpideohjelman (toimenpide 10) nojalla Suojelupoliisi on valmistellut väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisyn kansalliselle yhteistyöverkostolle tilannekatsauksen väkivaltaisesta ekstremismistä Suomessa. Yhteistyöverkosto on Suojelupoliisin tilannekatsausta, verkoston muiden viranomaistahojen asiantuntemusta ja muita avoimia lähteitä käyttämällä laatinut tämän tilannekatsauksen. Tämä julkinen tilannekatsaus tullaan jatkossa julkaisemaan puolivuositain ja tilannekatsaus tulee olemaan sähköisesti saatavilla sisäisen turvallisuuden ohjelman verkkosivuilla².

Tilannekatsauksen tavoitteena on antaa ajantasainen käsitys Suomessa toimivista väkivaltaisista ääriliikkeistä ja muista sellaisista liikkeistä, joissa toiminnan luonteen vuoksi on väkivaltaisen toiminnan riski. Tilannekatsauksen tarkastelutapa palvelee väkivaltaisen ekstremismin tunnistamista sekä ennalta ehkäisyä arjen turvallisuustyössä, jota tekevät niin viranomaiset, järjestöt kuin yksilötkin.

Kuten tilannekatsauksesta ilmenee, on ääriliikkeistä johtuva laajamittaisen väkivallan riski yhteiskunnassamme pieni tällä hetkellä. Väkivaltaista ekstremismia ilmenee kuitenkin paikallisesti ja yksilötasolla esimerkiksi äärioikeiston käyttämässä väkivallassa sekä mahdollisesti myös väkivaltaisen ääri-islamien terrorismia lievempinä väkivallantekoina.

1 Väkivaltaisesta ekstremismistä yleisesti

Valtavirrasta poikkeava ajattelu, järjestäytymis- ja kokoontumisvapaus sekä sananvapaus ovat demokratian turvaamia perusoikeuksia. Radikaali tai ekstremistinen toiminta nauttii myös näiden vapauksien antamaa suojaa niin kauan, kun toiminta ei ole laitonta eikä se loukkaa muiden yksilöiden ja ryhmien perusoikeuksia. Väkivaltainen ekstremismi, eli se että väkivaltaa käytetään, se oikeutetaan tai siihen kannustetaan aatemaailmalla perustellen, on lähes aina laitonta. Haasteena on, että pelkän ääriajattelun ja väkivaltaisen ekstremismin raja on usein häilyvä.

Radikalisoituminen tarkoittaa henkilön aatemaailman muuttumista eri tekijöiden vaikutuksesta mustavalkoisemmaksi. Henkilö voi radikalisoitua osana ryhmää tai erillään muista. Sille on kuitenkin

¹ ”Tavoitteena eheä yhteiskunta”, saatavilla sähköisesti osoitteessa http://www.intermin.fi/download/34402_282012.pdf

² www.intermin.fi/sisaineturvallisuus

tunnusomaista käsitys oman toiminnan ja maailmankuvan ylivertaisuudesta. Tämän johdosta muiden uskontojen, ideologioiden ja aatteiden kannattajat nähdään vähempiarvoisina tai vääräuskoisina.

Ryhmässä tapahtuvassa radikalisoitumisessa on kansainvälisen kokemuksen usein varsin sattumanvaraista, mihin väkivaltaa käyttävään tai sitä ihannoivaan ryhmään oleva henkilö liittyy. Ryhmään kuuluminen, olemassaolon merkityksellisyys ja muilta saatava arvostus ovat ihmisen sosiaalisia perustarpeita. Väkivaltainen ääriryhmä tai ideologia voi vastata johonkin tai kaikkiin näihin tarpeisiin erityisesti sellaisilla yksilöillä, joilla on puutteita niiden tyydyttämisessä. Tämä on usein ensisijainen syy ekstremistisen ajatusmaailman omaksumiselle tai ryhmään liittymiselle. Varsinainen väkivallan hyväksyminen ja sen käyttö, eli *väkivaltainen* radikalisoituminen, tapahtuu tämän ohella tai seurauksena. Edellä mainitut tarpeet korostuvat nuoruusiässä, jolloin ihminen etsii paikkaansa ja merkitystä elämälleen. Nuoret ovat erityisen haavoittuvia väkivaltaiselle radikalisoitumiselle myös siksi, että väkivallan käyttö on tilastojen mukaan todennäköisintä nuoruusiässä.

Sukupuolella on merkitystä sille, miten väkivaltainen radikalisoituminen näkyy ja ilmenee henkilössä. Suoraa väkivaltaa käyttävistä enemmistö on miehiä niin laajamittaisessa kuin myös yksilöihin kohdistuvassa väkivallassa. Sukupuolten välinen ero korostuu erityisesti sellaisessa väkivaltaisessa ekstremismissä, jossa käsitykset sukupuolirooleista ovat voimakkaat. Tällaisia ovat väkivaltainen oikeistoradikalismi sekä väkivaltainen ääri-islam. Väkivaltaisesti radikalisoituneiden tyttöjen ja naisten merkitys on kuitenkin tärkeä kaikissa ekstremismin muodoissa. Sen lisäksi, että he voivat joissakin tapauksissa itsekä käyttäjä väkivaltaa, voivat he yllyttää miespuolisia puolisojaan sekä perheenjäseniään väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Eritoten lasten kasvatuksen kautta voi väkivaltaisesti radikalisoituneen äidin välillinen vaikutus olla vakava ja pitkäaikainen.

Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn kannalta on tärkeää, että paikallisen tason toimijoilla laajasti on kyky tunnistaa sen varhaisia ilmenemismuotoja. Ideologisesti tai uskontulkinnalla perustellun väkivallan syyt eroavat usein yleisen katu-, perhe- ja lähisuhdeväkivallan syistä. Siksi tämäntyyppisen väkivallan ennaltaehkäisykin on erilaista. Lisäksi väkivaltaisen ekstremismin hiljainen hyväksyminen tai tunnistamattomuus voi luoda kasvupohjaa yhä vakavammille rikoksille ja toiminnalle.

2 Äärioikeisto

2.1 Nykytila ja ilmenemismuodot

Äärioikeistolainen ekstremismi on Suomessa kokonaisuutena arvioiden vähäistä. Äärioikeistolaiset radikaaliryhmät ovat pääosin uusnatsismiin ja rasistiseen skinheadperinteeseen pohjautuvia pieniä ja paikallisia kerhoja. Äärioikeistoon liittyvä rikollisuus muodostuu valtaosin pahoinpitelyistä, vahingonteoista sekä muusta häiriökäyttäytymisestä. Laajamittaista väkivaltaista toimintaa ei ole ilmennyt. Rikokset ovat useimmiten luonteeltaan spontaaneja, eikä niihin liity suunnitelmallisuutta.

Skinheadryhmien näkyvä käytännön toiminta, myös rasistinen rikollisuus, on satunnaista. Ryhmät voivat kuitenkin aiheuttaa alueellisia ongelmia ja uhkaa paikallisesti yksilöille sekä vähemmistöryhmille. Skinheadeille on yleistä jatkuva varustautuminen puukoilla ja muilla toisen vahingoittamiseen soveltuvilla esineillä. Tämä lisää vakavien vammojen riskiä satunnaisissakin yhteenotoissa.

Useissa suomalaisissa kaupungeissa toimii paikallisia rasistisia skinheadkerhoja. Yleisimpiä skinheadien järjestämiä joukkotapahtumia ovat ns. white power -konsertit, joissa esiintyy rasistista musiikkia soittavia yhtyeitä.

Edellä kuvatusta äärioikeistoliikhehdinnästä eroaa selkeästi kansallissosialistinen *Suomen Vastarintaliike* (SVL). Se on poliittinen, valtakunnallinen ja hierarkkisesti organisoitunut järjestö. SVL:n tavoitteena on kansallissosialistisen valtion luominen epädemokraattisin keinoin. Se voidaankin määritellä vallankumoukselliseksi ja luonteeltaan militantiksi liikkeeksi.

SVL:llä on oma, lehden ja internetsivut käsittävä vaihtoehtomedia, *Kansallinen Vastarinta*, jonka kautta järjestö levittää propagandaansa ja hoitaa ulkoista viestintäänsä. SVL:n näkyvä toiminta on ollut toistaiseksi melko vaatimatonta käsittäen lähinnä propagandan jakamiseen liittyviä toimia. Järjestön julkilausuttu tavoite on kuitenkin olla entistä näkyvämpi ja hyökkäävämpi liike, ja se luo aktiivisesti yhteyksiä ulkomaisiin samanmielisiin ryhmiin.

SVL on järjestönä suhteellisen pieni, eikä kansallissosialistisen ideologian uskota saavuttavan Suomessa kovinkaan laajaa kannattajakuntaa. Tästä huolimatta SVL on organisoituna, demokratianvastaisena ja militanttina liikkeenä potentiaalisesti vaarallinen. Pienikin joukko asialleen omistautuneita ja suunnitelmalliseen toimintaan sitoutuneita ekstremistejä voi aiheuttaa yhteiskunnallisesti ja paikallisesti merkittäviä turvallisuushuhtia, joista todennäköisimpinä voi pitää eri vähemmistöryhmiin kohdistuvia väkivallantekoja ja heidän vihollisikseen kokemien henkilöiden uhkailua.

Niin sanotun uuden äärioikeiston eli islaminvastaisen liikkeen toiminta on Suomessa vähäistä. Liike koostuu yksittäisistä henkilöistä ja se toimii lähinnä verkossa osana eurooppalaista islaminvastaista liikehdintää.

2.2 Riskitekijät ja tunnistaminen

Uusnatsi- ja skinheadpiireihin ajautuu usein epäsosiaalisia ja turvattomassa ympäristössä kasvaneita nuoria. Aggressiivisuutta ja maskuliinisuutta korostava ideologia ja mustavalkoinen maailmankuva tarjoavat tällaisille epävarmoille nuorille sekä voimantunnetta että samanmielisten ihmisten yhteisön. Usein tällaiseen toimintaan ajautuvalla nuorella on taustallaan aiempia rikoksia ja runsasta päihteiden, eritoten alkoholin, käyttöä. Uusnatsi- ja skinheadpiireihin rekrytoitumisen erityinen riskiryhmä on syrjäytyneet ja syrjäytymisvaarassa olevat kantasuomalaiset nuoret, jotka omassa lähiympäristössään joutuvat kosketuksiin uusnatsi- ja skinheadpiirien kanssa.

SVL:n ja uuteen äärioikeistoon ajautumisen riskit eroavat uusnatsi- ja skinhead – ryhmistä. Jäseniksi hakeutuvat ovat ”tavallisia keskiluokkaisia kansalaisia” ja iältään skinheadeja vanhempia. Näiden ryhmien kasvu heijastelee maahanmuuttovastaisuuden ja ulkomaalaisiin kohdistuvien ennakkoluulojen määrää yhteiskunnassa.

3 Ääriivasemmisto ja radikaalit vaihtoehtoliikkeet

3.1 Nykytila ja ilmenemismuodot

Ääriivasemmistolainen radikaaliliikehdintä on Suomessa vähäistä. Merkittäväntä toimintaa ilmenee anarkismin viitekehyksessä. Muita ääriivasemmistolaisiin ideologioihin pohjautuvia radikaalia toimintaa harjoittavia ryhmiä Suomessa ei ole havaittu. Suomessa ei myöskään ole tällä hetkellä huomionarvoista radikaaleihin vaihtoehtoliikkeisiin liittyvää ekstremismiä, mutta anarkistiliikkeen sekä radikaalin eläinoikeus- ja ympäristöliikkeen toimintaympäristöt ovat osin päällekkäisiä. Vuosituhannen vaihteessa väkivaltaan liittyvää ääriliikehdintää ilmeni sekä eläinoikeus- että ympäristöliikkeessä.

Suomalainen anarkistiliike on ollut perinteisesti hyvin pieni ja maltillinen. Valtaosa liikkeen aktivisteista on rauhanomaisia elämäntapa-aktivisteja. Suomessa anarkistinen radikaaliliikehdintä on aktiivisinta

Helsingissä ja muualla pääkaupunkiseudulla sekä Tampereella. Myös internet on muodostunut tärkeäksi anarkistisen toiminnan foorumiksi.

Anarkistiliikkeen toimintaa on ohjaillut laajempi eurooppalainen viitekehys, jonka myötä liikehdintä on Suomessakin ajoittain aktivoitunut ja radikalisoitunut. Selkeimmin tämä näkyi vuosituhannen vaihteessa, kun globalisaatiokriittinen liikehdintä radikalisoi itsenäisyyspäivän Kuokkavierasjuhlat-mielenosoituksen Suomen mittakaavassa poikkeukselliseksi tapahtumaksi. Anarkistinen toiminta onkin näyttäytynyt laajimmillaan tällaisissa yksittäisissä mielenosoituksissa; Kuokkavierasjuhlien loppumisen jälkeen anarkistista protestia julistettiin useana vuonna vappuaaton EuroMayDay- mielenosoituksissa. Suomalainen mielenosoituskulttuuri on kuitenkin eurooppalaisessa vertailussa maltillista ja mielenilmausten osallistujamäärät ovat pieniä. Laajamittainen ja pitkäkestoinen mellakointi mielenosoitusten yhteydessä arvioidaankin Suomessa lähitulevaisuudessa epätodennäköiseksi.

Mielenosoitusten lisäksi muita anarkistien yleisesti käyttämiä toimintamalleja, joissa ilmenee laitonta toimintaa, ovat talon- ja kadunvaltauksset. Tällaiset kansalaistottelemattomuuteen pohjautuvat toimintamallit eivät kuitenkaan pääsääntöisesti aiheuta merkittäviä väkivaltauhkia.

Vuonna 2011 Suomessa nähtiin kuitenkin poikkeuksellisen radikaalia anarkistitoimintaa, kun anarkismin nimissä tehtiin useita tuhopolttoja ja muita sabotaasiluonteisia vahingontekoja³.

Huomionarvoinen piirre suomalaisessa ääriivasemmistolaisessa liikehdinnässä on radikaalin antifasistisen toiminnan vähäisyys. Useissa Euroopan maissa toimii konfliktihakuisia antifasistiryhmiä⁴, jotka pyrkivät vaikeuttamaan äärioikeiston toimintaa hakeutumalla aktiivisesti väkivaltaisiin yhteenottoihin uusnatsien ja skinheadien kanssa sekä kohdistamalla väkivaltaa äärioikeistopoliitikkoihin. Suomessa antifasistisella liikkeellä ei ole ollut selkeää vastavoimaa äärioikeistoliikehdinnän vähäisyyden vuoksi. Riskinä kuitenkin on, että tällainen toiminta lisääntyy Suomessa, mikäli äärioikeistolle tulee näkyvämpi rooli julkisessa keskustelussa.

Suomalaisen ympäristöaktiivisuuden toimintamallit ovat maltillisia ja pääosin laillisia. Ajoittain toimintamuotona on väkivallaton kansalaistottelemattomuus, johon liittyy olennaisena osana lain rikkominen, mutta joka ei kuitenkaan ole väkivaltaista ekstremismia. Keskeisin protestoinnin kohde on ydinvoima sekä tulevaisuudessa mahdollisesti kaivosteollisuus. Ydinvoiman lisärakentamisen ja kaivosteollisuuden liittyvien ympäristökysymysten arvioidaan säilyttävän nämä teemat aktiivisen protestoinnin kohteina.

Eläinoikeusliike on maltillistunut viimeisten viiden vuoden aikana; laittomat suoran toiminnan iskut ovat loppuneet lähes kokonaan. Nykyiset toimintamallit tähtäävät informaation levittämiseen ja tuotantotilojen eläinten elinolosuhteiden paljastamiseen. Tällainen tiloilla salaa tapahtuva dokumentointi edellyttää lainvastaisia toimintamalleja, kuten julkisrauhan rikkomista, mutta vakavampaa laitonta tai väkivaltaista toimintaa ei ole ilmennyt.

3.2 Riskitekijät ja tunnistaminen

Anarkistisessa radikaaliliikehdinnässä toimii taustoiltaan hyvinkin erilaisia nuoria, joita yhdistää vahva antiautoritaarinen ja antikapitalistinen aatemaailma. Perhetaustalla, kasvuolosuhteilla ja rikostaustalla on tässä vähäisempi merkitys kuin äärioikeistolaiseen ekstremismiin liittymisessä.

Suurimmat riskit sille, että osa tällaisessa toiminnassa mukana olevista nuorista käyttäisi väkivaltaa, ovat ulkoisia. Euroopassa esimerkiksi talouskriisin mukanaan tuomat ääriliikkeiden väkivaltaiset

³ Tuhopolttojen kohteina olivat mm. poliisiasemat, poliisiautot, rautateiden infrastruktuuri ja huoltoasemat. Iskuja tapahtui Helsingissä, Vantaalla, Keravalla, Kirkkonummella ja Tampereella.

⁴ Nämä ryhmät käyttävät useimmiten nimeä *Antifascist Action* eli ANTIFA.

toimintamallit voivat rantautua Suomeen. Myös äärioikeiston näkyvä kasvu tai väkivaltainen radikalisoituminen voi aiheuttaa väkivaltaisen vastareaktion ääri-islamistien kasvun.

4 Väkivaltainen ääri-islam

1.1 Määritelmä ja tunnistaminen

Väkivaltaista ääri-islamia ei tule sekoittaa hartaaseen islamin uskonnon harjoittamiseen, johon liittyvät vahvat henkilökohtaiset vakaumukset, tavat ja esimerkiksi uskonnollinen vaatetus. Islamin valtavirran uskonoppineet tuomitsevat väkivallan käytön uskonnon nimissä. Kansainvälisen kokemuksen mukaan islamin uskonnon nimissä väkivallantekoihin syyllistyneet eivät tyypillisesti ole uskonoppineita tai uskontoaan muutoin hyvin tuntevia. Väkivaltaisen uskonnollisen radikalisoitumisen syyt eivät siis selity uskonnolla itsellään vaan taustalla on muita yksilö- ja ryhmätason syitä. Vahva uskonnollinen vakaumus ja uskonnollinen yhteisö voivat tällöin jopa suojata väkivaltaiselta radikalisoitumiselta.

Kuten ekstremismissä yleisesti, on raja radikaalin ajatusmaailman ja väkivaltaisen radikalisoitumisen välillä vaikea osoittaa. Henkilö voi valtavirrasta poiketen olla uskonnollisesti radikalisoitunut ja harjoittaa hyvin jyrkkää länsimaisten perus- ja ihmisoikeuksien vastaista islamin tulkintaa, vaikka hän ei hyväksyisikään väkivallan käyttöä uskonnon nimissä. Mikäli henkilö kannattaa väkivaltaista radikaali-islamistista terroristijärjestöä tai -verkostoa⁵, voidaan hänen kuitenkin katsoa olevan väkivaltainen ekstremisti. Äärimmillään väkivaltainen radikaali-islamisti voi, osana tällaista verkostoa tai yksin, pyrkiä toteuttamaan terroristista tekoa tai konkreettisesti tukea sellaista.

Väkivaltainen ääri-islam ei kuitenkaan ilmene pelkästään islamistisena terrorismina, jonka tavoitteena on jonkin valtion yhteiskuntajärjestyksen tai kansainvälisen politiikan muuttaminen. Siihen ei välttämättä myöskään aina liity selkeää aatteellista tukea jollekin terroristijärjestölle. Väkivaltainen ääri-islam, kuten muutkin ekstremismin muodot, ilmenee myös paikallisesti kohdistuen yksittäisiin ihmisiin tai pieniin ryhmiin.

Väkivaltaisen ääri-islamin muita, lievempiä ilmenemismuotoja voivat olla 1) uskonnollisesti perustellut väkivallanteot joko oman uskonnollisen yhteisön sisällä tai valtaväestön edustajiin kohdistettuna, 2) uskontulkinnalla perusteltu kunnia- ja perheväkivalta sekä 3) lasten vapautta laittomasti rajoittavat teot. Nämä teot eivät ole terrorismirikoksia, mutta ne voivat kuitenkin merkittävästi vaikuttaa uhreiksi joutuneiden arjen turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen.

4.1 Nykytila ja ilmenemismuodot

Organisoituneen radikaali-islamistisen ryhmän Suomessa tekemän terroriteon riski on edelleen vähäinen, koska Suomea ei pidetä merkittävänä viholliskohteena väkivaltaisten radikaali-islamistien näkökulmasta. Radikaali-islamistisen terrorismin uhka on kuitenkin potentiaalisilta vaikutuksiltaan merkittävin *valtion* turvallisuutta uhkaava väkivaltaisen ekstremismin muoto.

Suomessa väkivaltainen ääri-islam on yksilötason ilmiö eikä liity pelkästään esimerkiksi tiettyihin maahanmuuttajaryhmiin. Yksittäisiä radikaaleja henkilöitä on useissa etnisissä ryhmissä. Radikaalien henkilöiden suhteellinen määrä heijastelee Suomessa asuvien Lähi-idästä ja Afrikasta lähtöisin olevien

⁵ esimerkiksi kansainvälisesti toimivaa al-Qaidaa, Somaliassa taistelevaa al-Shabaabia tai Iranin ja Irakin kurdialueilla toimivaa Ansar al-Islamia

maahanmuuttajaryhmien kokoa. Myös pieni osa kantaväestöön kuuluvista muslimikäännynnäisistä on radikaaleja. Väkivaltaista ääri-islamia Suomessa vahvistavat sellaiset etnisten ryhmien lähtömaissa käynnissä olevat konfliktit, joissa yhtenä osapuolena on väkivaltainen radikaali-islamistinen järjestö. Väkivaltaisia ääri-islamisteja on lukumääräisesti eniten pääkaupunkiseudulla, jossa suurimmat maahanmuuttajaryhmät asuvat. Lisäksi useilla pienemmillä paikkakunnilla asuu yksittäisiä väkivaltaisiksi ääri-islamisteiksi luettavia henkilöitä.

Terroristijärjestön aatteellinen tukeminen tai edes varsinainen jäsenyys ei kuitenkaan välttämättä kohota riskiä siitä, että henkilö pyrkisi terroritekoihin Suomessa. Suomessa toimivien väkivaltaisten radikaali-islamistien toiminta ilmenee esimerkiksi pyrkimyksenä kerätä rahaa ulkomaiselle terroristijärjestölle tai jäsenten rekrytointina. Se ilmenee myös pyrkimyksenä matkustaa taistelemaan aiemmassa kotimaassaan tai muualla käynnissä oleviin aseellisiin konflikteihin, jotka esimerkiksi al-Qaida on tunnustanut osaksi kansainvälistä *jihadia*. Matkustamisen tarkoituksena voi myös olla hankkia terroristista koulutusta muualla tehtävää iskua varten. Palatessaan Suomeen taisteluiden tai koulutuksessa olleiden henkilöiden maailmankuva saattaa kuitenkin olla entistä länsivastaisempi, ja heillä saattaa olla halua tehdä väkivaltaa Suomessa.

Väkivaltaisen ääri-islamien *paikallisen* ja yksilön tason ilmenemistä ei Suomessa ole aiemmin tarkasteltu. Tämän vuoksi siitä ei ole selkeää kuvaa. Ilmi tulleissa tavanomaisissa väkivalta- ja uhkailurikostapauksissa ei yleensä ole rikosprosessin tai rangaistuksen mittaamisen kannalta merkityksellistä, liittyykö tekoihin uskonnollinen motiivi. Tämän vuoksi rikosten esitutkinnassa ei tekojen mahdollisiin uskonnollisiin taustatekijöihin ole kiinnitetty erityistä huomiota. Lisäksi on todennäköistä, että piilorikollisuuden osuus kaikista tapauksista on merkittävä perheiden ja yhteisöjen sisällä tapahtuvissa teoissa. Esimerkiksi kaikista kouluissa tapahtuvasta väkivallasta vain pieni osa tulee poliisin tietoon. Muissa viranomaiskontakteissa väkivaltaiseen ääri-islamiin viittaavien merkkien tunnistamiseen ei ole ollut valmiuksia eikä sitä ole pidetty näiden viranomaisten toimialaan kuuluvana toimintana.

4.2 Riskitekijät

Suomen muslimiyhteisö on pieni ja maltillinen, ja se on useissa yhteyksissä tuominut uskonnolla perustellun väkivallan käytön. Tästä johtuen on äärimmäisen epätodennäköistä, että väkivaltainen radikalisoituminen voisi tapahtua osana henkilön normaalia toimintaa uskonnollisessa yhteisössä. Kuten edellä on todettu, tällainen yhteisö voi suojata väkivaltaiselta radikalisoitumiselta eikä väkivaltaa kannattava voi pienessä yhteisössä toimia avoimesti. Väkivaltaisen radikalisoitumisen vaikuttimet tulevatkin muualta, kuten henkilön perheestä, muusta lähipiiristä, kansainvälisistä yhteyksistä tai internetistä.

Väkivaltaiseen ekstremismiin johtavan uskonnollisen radikalisoitumisen suhteen erityisenä huolenaiheena ovat ne toisen ja kolmannen polven islaminuskoiset nuoret maahanmuuttajat, jotka eivät täysin samaistu suomalaiseen kulttuuriin, mutta eivät toisaalta tunne vanhempiansa kulttuuria omakseen. Näillä nuorilla syrjäytyminen lisää riskiä radikalisoitua uskonnollisesti, mutta koulutus tai työpaikka ei välttämättä poista radikalisoitumisen mahdollisuutta. Kansainvälisen kokemuksen mukaan islamilaistaustaisten maahanmuuttajien kokemus ulkopuolisuudesta yhteiskunnassa lisää riskiä siitä, että yksilötasolla omaksutaan väkivaltainen uskontulkinta. Syrjintä, rasismi ja islamofobia vahvistavat tällaista ulkopuolisuutta. Erityisesti hartaasti uskontoaan harjoittavat muslimit voivat joutua tällaisen syrjinnän ja rasismin kohteeksi virheellisten epäluulojen vuoksi.

5 Yksinäiset toimijat

5.1 Määritelmä ja nykytila

Yksinäisellä toimijalla tarkoitetaan henkilöä, joka voi toteuttaa terrori-iskun tai muun laajamittaisen tai muuten⁶ yhteiskunnallisesti merkittävän väkivallanteon itsenäisesti ilman minkään ryhmän tai järjestön tukea. Yksinäisten toimijoiden tunnistaminen ja seuranta on haastavaa, minkä vuoksi iskujen todennäköisyyttä ei voida luotettavasti arvioida.

Suomessa on tunnistettu joitakin potentiaalisia yksinäisiä toimijoita, jotka ovat aiemmalla toiminnallaan, puheillaan tai kirjoituksillaan osoittaneet valmiutta, kiinnostusta tai suuntautuneisuutta yhteiskunnallisesti merkittävään väkivallantekoon. Tällaisen taustalla vaikuttavat esimerkiksi äärioikeistolaiset tai muut vihaideologiat, viha ja katkeruus yhteiskuntaa, poliitikkoja tai virkamiehiä kohtaan, yleinen ihmisviha sekä psykopatologinen taipumus väkivaltaan.

Internetillä voi olla merkittävä rooli yksinäisten toimijoiden radikalisoitumisessa. Yksilöt voivat löytää internetistä tukea ja vahvistusta hyvinkin poikkeaville näkemyksilleen sekä kommunikoida samanmielisten toimijoiden kanssa. Anonyymeissä internetkeskusteluissa saatetaan käyttää omia todellisia näkemyksiä ja käytännön toimintaa huomattavasti radikaalimpaa retoriikkaa. Näin virtuaaliset yhteisöt voivat edistää yksilön radikalisoitumista, kun uhoavaksi ja provosoivaksi tarkoitettu retoriikka tosiasiallisesti vakuuttaa ja rohkaisee yksilöä toimimaan sen mukaisesti.

5.2 Riskitekijät ja tunnistaminen

Vaikka yksinäisten toimijoiden tunnistaminen yleisesti on haastavaa, on nuorten joukkosurmaajien osalta jonkin verran tietoa tekojen taustoista. Sisäasiainministeriön julkaisussa ”Miksi nuori surmaa” on tarkasteltu 2000-luvulla Suomessa tapahtuneita nuorten tekemiä suunnitelmallisia henkirikoksia, mukaan lukien huomiota herättäneet koulusurmat ja muut joukkosurmat. Selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, että yksittäisen väkivallanteon taustalla on aina lukuisia tekijöitä, jotka kasautuessaan voivat laukaista vakavan väkivallanteon.⁷ Selvityksessä käsitellyissä tapauksissa kaikki tekijät olivat täysi-ikäisyyden molemmiin puolin olevia miehiä. Muita yhteisiä tekijöitä tämän tyyppisissä nuorissa yksinäisissä toimijoissa olivat yksinäisyys ja ulkopuolisuuden tunne, mielenterveyden ongelmat, koulukiusatuksi tuleminen sekä kiinnostus ja pääsy ampuma-aseisiin. Tekijöillä ei ollut valtaväestöstä poikkeavaa rikkonaista perhetaustaa, rikoshistoriaa tai laajamittaista päihteiden käyttöä.

⁶ Väkivallanteon kohteena on esim. yksittäinen valtionjohtoon kuuluva poliitikko.

⁷ Selvitys on sähköisesti saatavilla osoitteessa www.intermin.fi/sisainenturvallisuus